

deji, posilujú a upevňujú ho v obrázotvornosti, plodia cit zvaný *viera* a dávajú svojmu predmetu prevahu nad opačným dejom, ktorý nie je podpreť rovnakým počtom skúsenosti a nevybavuje sa tak často nášmu duchu, keď prenáša minulosť do budúcnosti. Nech niekto skúsi vysvetliť tento úkon ducha daktorou z bežných filozofických sústav a zistiť, aké je to ťažké. Čo sa mňa týka, budem pokladať za dostatočné, ak uvedené pokyny vzbudia zvedavosť filozofov a ukážu im, ako sú všetky všeobecné teórie nedostatočné, pokiaľ ide o také zaujímavé a dôležité otázky.

XII

O AKADEMICKÉJ ČIŽE SKEPTICKEJ FILOZOFII

Časť I

Nijakej otázke sa nevenovalo viac filozofických úvah ako dôkazu o existencii božstva a vyvracaniu mylných úsudkov *ateistov*; a predsa sa aj najnábožnejší filozofi stále škriepia, či môže byť niekto taký zaslepený, aby bol špekulatívny ateista. Ako zmierime tieto protiklady? Blúdiaci rytieri, ktorí sa túľali svetom, aby ho očistili od šarkanov a obrov, nikdy ani najmenej nepochybovali o existencii týchto netvorov.

Skeptik je tiež nepriateľom náboženstva, ktorý prirodzene budí rozhorčenie všetkých kňazov a vážnejších filozofov, hoci je isté, že ešte nik sa nestratil s takým absurdným tvorom alebo nehovoril s človekom, ktorý by nemal nijakú mienku alebo princíp o akejkoľvek veci, či už z praktického života alebo oblasti teórie. Tým vzniká veľmi prirodzená otázka. Čo je to skeptik? A ako ďaleko možno hnať tieto filozofické zásady pochybovania a neistoty?

Je druh skepticizmu, ktorý *predchádza* každému skúmaniu a každej filozofii a ktorý Descartes a iní veľmi vychvalujú ako výbornú ochranu pred bludmi a umáhlenými závermi. Tento skepticizmus odporúča všeobecne pochybovať nielen o všetkých našich skorších mienkach a zásadách, ale dokonca aj o našich schopnostiach; o ich pravdivosti — ako hovoria — musíme sa presvedčiť mnohými rozumovými postupmi, odvodenými z nejakej prvotnej zásady, ktorá vobec nemôže byť mylná alebo klamná. Lenže takéto prvotná zásada, ktorá by mala prednosť pred inými, ktoré sú samozrejme a presvedčivé, nejstviuje; a keby aj bola, ani vtedy by sme nemohli ani o krok postupiť mimo nej, len ak by sme využívali práve tie schopnosti, ktorým podľa predpokladu nedôverujeme. Karteziánske pochybovanie by teda bolo, keby ho nejaká ľudská bytosť mohla dosiahnuť (čo nie je pravdepodobné), celkom nevyliciteľné; a nijakým uvažovaním by sme nemohli dosiahnuť stav istoty a presvedčenia o akomkoľvek predmete.

Treba však uznať, že tento druh skepticizmu, ak je umiernenější,

